

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ I
INFORMACIÓ LOCAL

A R T E S A D E L L E I D A

NÚMERO 154

OCTUBRE-NOVEMBRE 1994

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFORMACIÓ
LOCAL

NÚMERO 154

OCTUBRE-NOVEMBRE

1994

EDITA: AGRUPACIÓ
CULTURAL LA FEMOSA
CARRER DELS GALLART, 7
ARTESA DE LLEIDA

SEGONA ÈPOCA
DIPÒSIT LEGAL : L- 264-1981

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

Ajuntament
d'Artesa de Lleida

Els articles que apareixen
a les planes de La Femosa
reflecteixen únicament
l'opinió de llurs signants

PÒRTIC

¿Per què, quan els espanyols estan tan crispats contra Catalunya, sempre hem de ser nosaltres els que afluiquem el to de les nostres reivindicacions per aconseguir que els ànims es calmin una mica?. Si nosaltres tenim una i, fins i tot, moltes raons de pes per a demanar que es respecti la nostra manera de ser, la nostra manera de parlar, la nostra manera de sentir-nos ciutadans del món, per què, els altres, no ens les respecten?. De preguntes d'aquesta mena en podríem fer moltes i, de fet, les fem constantment tot i que intuïm, d'entrada, les respostes. Per això, sense ni adonar-nos-en se'ns escapa sempre un altre i *per què?*.

De resposta convincent només en trobem una, i sempre és la mateixa per voltes i voltes que li donguem: tot és culpa de la intolerància, de la intolerància d'aquelles persones que sempre estan segures (diguem que, potser, de bona fe) que tot allò que elles pensen, creuen o diuen, és l'única veritat que existeix, aquella gent es creu amb la raó de totes les coses i, per això mateix, pensa que té el dret i l'obligació de fer anar tothom pel solc que elles mateixes han llaurat.

De gent intolerant n'hi ha a tot arreu, tant dins l'Estat espanyol (i altres estats semblants) que volen imposar, encara, allò de *un solo Diós, una sola lengua, una sola patria* (pel nostre bé, és clar), com dins de moltes religions, sectes o, fins i tot, camps de futbol. Avui la religió catòlica ja no és el que era, però tots sabem que, en altre temps, va ser capaç de crear la *Santa Inquisició* per a poder jutjar i condemnar (a voltes a una mort esgarrifosa) a tots aquells homes i dones que, a criteri dels inquisidors, no tenien una conducta cristiana prou correcta. Tots sabem que, encara ara, en el si d'altres religions (diguem-ne menys evolucionades?) la intolerància de molts dels seus seguidors pot arribar a posar-nos els pèls de punta en algunes de les seves declaracions.

No cal donar-hi més voltes, pensem que, si molts cops silenciem les nostres reivindicacions davant d'uns ànims tan crispats, no és perquè hi renunciem (i això ho hauria de saber tothom), sinó perquè confiem que, poc a poc, les paraules aniran obrint el camí del diàleg; sabem que quan hi ha diàleg no hi ha espai per a la intolerància.

LA FEMOSA CUINA

ARRÒS XINÉS

INGREDIENTS

1/2 Kg. d'arròs
 3 cebes
 1 pebrot verd
 1 pebrot roig
 2 pastanagues
 Alls, julivert, ametlles, pebre blanc i sal

En una olla es fa bullir l'arròs amb força sal uns 15 minuts. Una vegada bullit es passa per l'aigua freda i es deixa en una escorredora.

En una paella valenciana s'hi posa l'oli, la ceba, i la pastanaga ratllades, es dona dues voltes i s'hi posen els pebrots pelats a trossets petits. Es deixa sofregir tot junt fins que estigui rosset. A continuació s'hi tira els alls i el julivert, es fregeix una mica i s'hi tira l'arròs. Anirem remenant i hi tirarem a continuació la picada d'ametlles, pebre i una mica de sal i ho deixarem fregir un quart d'hora.

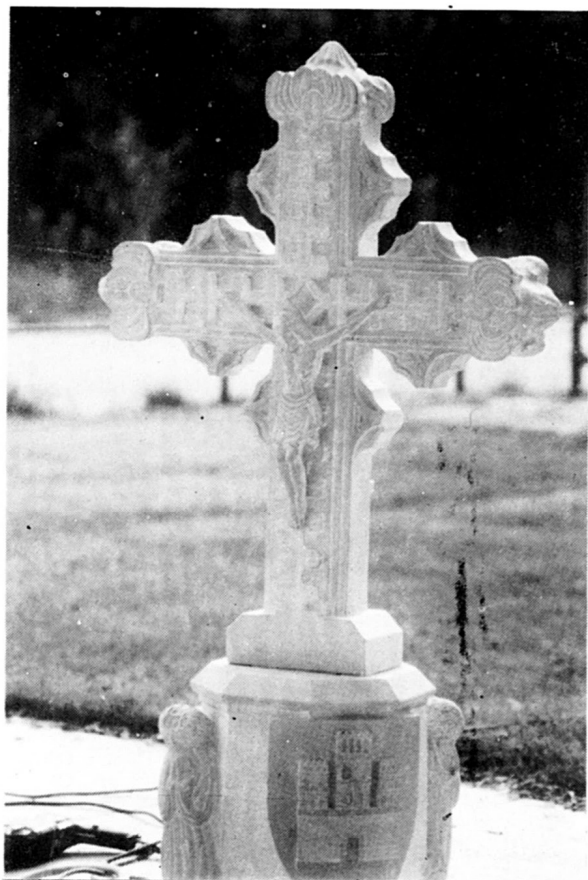
MANTEGA PER GUARNIR PASTÍS

INGREDIENTS

150 grs de sucre
 1/4 de l. d'aigua
 Una tarrina de mantega o margarina

Es fa un almíbar amb el sucre i l'aigua; quan està fred ho anirem afegint a la mantega (que haurèm deixat fora de la nevera una estona) procurant que quedi una crema ben fina. També podem afegir cafè o xocolata per donar-li color i gust.

La portada:

La nova creu de terme a punt
de ser col.locada al seu lloc.

ÍNDIX

PÒRTIC / 1

LA FEMOSA CUINA / 2

NOTES I NOTÍCIES / 4

EL CASCAVELL AL GAT / 6
Per Pere Arnau

L'ERMITA DE SANT RAMON / 7
Per Mª Luz Vera i Josefina Mor

DES DEL RESPECTE / 12
Per Ramon Nonat

COSES DEL NOSTRE TERME / 14
Per A. Costafreda

AMB POQUES PARAULES / 16
Per Felip Gallart i Fernàndez

BREU NOTA INFORMATIVA DE LA
RECOLLIDA SELECTIVA / 17
*Per Alternativa Ecologista
d'Artesa de Lleida*

LA PUTA / 18
Per Felip II

FOLKLORE ARTESENC / 19
Per A. C.

NOTES I NOTÍCIES

SUBVENCIÓ PER ALS VESTIDORS DEL POLIESPORTIU

L'Ajuntament en ple a la seva sessió del dia 29 de setembre del 1994, va acordar demanar subvenció a la Direcció General de l'Esport per tal de dur a terme la construcció dels vestidors per a la zona poliesportiva.

El projecte en qüestió redactat per l'arquitecte Josep M. Mezquida Casasses, que ja fou el redactor de les piscines municipals del nostre municipi, importa aproximadament uns disset milions de pessetes.

FESTES LOCALS PER A 1995

Les dues festes locals que escolleixen anualment els municipis, varen quedar fixades en el cas del nostre municipi en el dies, 17 de gener, festa de Sant Antoni, i 15 de

maig, festa de Sant Isidre, dates que foren acordades pel Ple de l'Ajuntament el dia 29 de setembre del 1994.

NOTÍCIES DEL CLUB DE TENNIS TAULA

El passat 30 d'octubre va començar la lliga provincial de Tennis Taula a les categories sènior i cadet, a la qual hi participen sengles equips del *Club Tennis Taula Artesa de Lleida*. Per una banda l'equip sènior va guanyar a C.T.T. Balaguer per 5/4, varen fer els punts Francesc Solans 2, Isidre Olomí 2 i Oscar Barrufet 1.

Per contra l'equip cadet, integrat majoritàriament per jugadors infantils va

pendre davant també C.T.T. Balaguer per 5 a 0. Integrava l'equip del C.T.T. Artesa de Lleida, Ramon Besora, Antoni Mor i Carles Gallarç.

A més el d'aquests dos equips el C.T.T. Artesa de Lleida té un grup d'aprenentatge al qual convida a tots els nens i nenes a partir dels nou anys, l'horari d'entrenament els dilluns (7 tarda), dimecres (2/4 de 8), i dissabtes (12 migdia).

Membres del club T.T. traïen aigua de la pista de joc.

El cascavell al gat

Jo també sóc d'aquells que sempre que m'arriba i em poso a fullejar aquesta revista, m'agradaria de trobar a les seves pàgines, articles punyents, de denúncia, de crítica o, si fos aquest el cas, d'elogi. Penso que aquests articles, llavors motivarien respostes, rèpliques, explicacions o escrits encara més punyents. Si això fos així, **La Femosa**, no tindria cap problema de manca d'articles, ja que li plourien per un costat i per l'altre, però no és així, ni de bon tros. La revista **La Femosa** ha perdut (si és que n'ha tingut mai) bona part de la seva combativitat; s'ha tornat conservadora, que és el pitjor que li podia passar. Bé, dic tot això, i d'aquesta manera, així d'entrada, perquè de fet, és el que he sentit dir a molta gent. Molta gent està convençuda que **La Femosa** s'ha tornat moderada, cauta o prudent en la publicació d'articles que poguessin ser comprometedors: *Abans sí que La Femosa publicava coses interessants...*

Algú, segurament, es pensa que aquesta revista es fa sola, que només cal prémer un botonet i ja surt el que hom té ganes que hi surti, i si el que prem el botonet és una persona tímida o conservadora, la revista sortirà aigualida i conservadora, vet'ho aquí ben clar. Però no. La revista (a part de la gent que la confecciona), la fan les persones que hi escriuen, i a aquestes persones no se'ls pot exigir que escriguin allò que a nosaltres ens agradaria llegir, sinó que escriuen (i encara gràcies) allò que a elles els interessa. Dit

d'una altra manera: si tothom que, en aquestes pàgines, li agradaria de llegir articles més de crítica o de denúncia sobre qualsevol cosa o estament, escrigués alguna cosa encara que fos de tant en tant, segurament que els lectors els ho agrairien, i aquesta revista, podria tirar endavant sense cap problema. Perquè, diguem-ho clar, el problema de ser o no ser conservador no és del Consell de Redacció de **La Femosa**, sinó de la gent que no s'atreveix a donar la seva opinió obertament.

Penjar un cascavell al coll del gat (com diu la faula) a totes les rates els havia d'agradar, perquè, d'aquesta manera, haurien sabut sempre on era el gat, però encara que la idea fos *molt bona*, ningú no es va atrevir a atansar-se fins al gat a penjar-li el cascavell.

El que ho vulgui entendre que ho entengui.

Pera Arnau

L'ERMITA DE SANT RAMON

El 31 d'agost, festivitat de Sant Ramon i coincidint amb la Festa Major del poble, va tenir lloc la inauguració de la rehabilitació de l'ermita de Sant Ramon.

La inauguració fou feta pel bisbe de Lleida, Mns. Ramon Malla Call, el qual també celebrava els seus 25 anys al cap de la Diocesi lleidatana.

Les obres i millores realitzades a l'ermita han estat coordinades per l'Ajuntament de la vila i per la Comissió de Sant Ramon. Aquestes millores són les següents:

- Reparació de la teulada.
- Enrajolat del terra.
- Obertura de dues finestres laterals amb els seus vidre.
- Pintar l'interior i l'exterior de la capella.
- Instal·lació elèctrica.
- Reparació de les escales i barana del cor.
- Nova disposició de la taula de l'altar; canvi de les columnes de la base.
- Urbanització de la plaça
- Sobre el pedestal o fust de la vella creu de terme s'hi ha posat un capitell i una creu de nova factura, feta a imitació i semblança del vell capitell i la creu, gràcies als trossos que s'han conservat de la creu original

És una capella de finals del segle XVIII, de planta circular, força original i poc comuna en aquestes contrades. La portada així com el seu interior és d'estil neoclàssic, d'exquisida senzillesa i construïda amb una pulcritud rigorosa. La base està filada amb carreus de pedra i argamassa, essent la part superior de disposició i material més modern a causa de les reparacions i transformacions posteriors.

A la llinda de la porta d'accés hi figura aquesta inscripció:

CAPELLA DE SANT RAMON NONAT

ANY 1777

FETA A EXPENSES DE ROSA SALAS Y JOVE Y DE SON
PARE FRANCISCO JOVE Y ANGLES Y DELS SEUS

Segons conta la tradició, els veïns del poble Francisco Jové i la seva filla Rosa, aquesta casada i amb estat de bona esperança, transitaven en una tartana pel camí que anava d'Artesa a Lleida. De sobte van patir un accident i l'euga que tirava la tartana es va desbocar i va fer bolcar el vehicle. Davant d'aquesta situació dramàtica, el pare i la filla van prometre que si aconseguien sortir amb vida i si el naixement de la criatura anava bé, en aquell indret hi edificarien una capella en honor de Sant Ramon Nonat. Així l'any 1777 es construïa l'ermita, vora el camí d'Artesa a Lleida.

Sembla ser que aquesta promesa es va fer sobretot per por de perdre la criatura que

la jove Rosa portava en el seu interior. Sant Ramon Nonat és el patró dels parts difícils, ja que segons diu la tradició, en néixer l'hagueren de treure del si de la mare morta.

Tots els anys el 31 d'agost festivitat de Sant Ramon, es deia una missa a l'ermita; també les mares després d'haver donat a llum, anaven a la capella a donar gràcies al sant.

La família de Francisco Jové, durant molts anys, va continuar el patronatge de l'ermita. Fent-se càrrec de la neteja i conservació, a més a més de tenir tot el necessari per a dir missa.

Les diferents restauracions de l'ermita

Segons conten els més vells del poble, a finals del segle passat, en una tempesta, un llamp va caure sobre la creu de ferro que coronava l'ermita, la qual cosa va destruir la teulada.

Sembla ser que aquesta teulada va ser refeta entre 1915-1920, ja que la teulada que hi havia fins l'any 1955, en què fou feta de nou, era de peces quadrades d'oralita (imitant peces de pissarra) igual que les peces de la teulada de les Escoles. Si més no, aquesta reparació no ha quedat documentada i per tant no sabem les dades exactes de la reconstrucció ni les persones i entitats que van fer les reparacions.

Restauració de 1955

Després de la Guerra Civil, aquesta ermita en estat ruïnós, va quedar gairebé abandonada. L'any 1955, veient el grau de degradació de l'edifici, l'Ajuntament de la població va decidir restaurar-la. Aquesta

tasca es va encomanar a l'arquitecte lleidatà, Marià Gomà, aleshores arquitecte municipal del poble.

En aquesta restauració es va suprimir la sagristia que era una peça adossada a l'ermita pel costat de cal mir. Es va conservar l'estructura inicial de la capella però la teulada i el seu interior es van fer de nou.

Sobre el altar, el mateix senyor Gomà va pintar el mural amb passatges de la vida del Sant; també hi pintà el seu autorretrat en la cara d'un dels personatges que apareixen en escena.

També es va fer una nova imatge de Sant Ramon, amb pedra, imitant la talla vella totalment destruïda i calcinada, que es col·locà dins d'una fornícula d'escaiola, en el frontís de l'altar.

La taula i la grada de l'altar també es van fer noves, amb pedres; a l'entrada es col·locà una pila de granit per l'aigua beneïda; les finestres del costat de la porta es van destapar; es van fer les portes noves i les reixes de les finestres.

Per reemplaçar la sagristia es va fer l'armari que hi ha al costat esquerra del presbiteri on s'hi guarden els ornaments del culte. L'exterior es netejà i s'hi plantaren uns quants arbres.

Restauració de 1977

L'any 1977 commemorant el 200 aniversari de la seva construcció es varen realitzar tot un seguit de millores que eren necessàries per a la conservació de l'edifici.

En el seu interior, el cor que amenaçava ruïna es va enderrocar i es va fer de nou. La façana, malmesa pel pas del temps i les inclemències meteorològiques fou repintada

de nou. En el cim de la teulada es va col·locar la creu de pedra, imitant la creu de ferro que hi havia abans de l'any 1955; finalment s'hi tornà a posar una campana.

El seu exterior es va netejar i urbanitzar.

L'ermita en els anys 80

La Festa major del poble, que se celebrava el 29 de setembre, festivitat de Sant Miquel, per raons de les tasques agrícoles, va ésser traslladada a l'últim cap de setmana del mes d'agost, coincidint així amb la festivitat de Sant Ramon.

Començarà una nova etapa en la vida de l'ermita; des de l'Ajuntament de la vila i des de la parròquia, s'intentarà donar-li un nou impuls i integrar-la dins la vida de la comunitat. El 31 d'agost, diada de Sant Ramon, davant l'esplanada de l'ermita arriba la processó que surt des de l'església parroquial i es diu la missa a l'aire lliure. Tot seguit, els assistents són obsequiats amb coca i xocolata per esmorzar, a càrrec de la Comissió de festes de l'Ajuntament i que la Comissió. També es fan concursos entre la mainada, de pintura i narració sobre la vida del sant.

La Comissió de Sant Ramon

El 20 de setembre de 1986 es va formar la Comissió de Sant Ramon que coordinarà:

- La celebració de la festa de Sant Ramon.
- L'acolliment del poble a l'ermita.
- L'aplec.
- La missa.
- La xocolatada.

- Els esbargiments.

També es fa càrrec de la neteja, de la conservació de l'ermita i de les millores que es puguin fer, les primeres de les quals varen se:

- Restauració de la Creu de Terme.
- Adequació de l'entorn.
- Urbanització de la plaça.
- Preparació del xoperal per a la celebració de la missa i com a lloc d'esplai.

Aquesta Comissió està formada pels cap de casa del poble que porten el nom de Ramon. Els presidents d'honor són el senyor rector i el senyor Alcalde.

Des de llavors es venen fent tot un seguit d'actuacions per part d'aquesta Comissió, de millora de l'edifici i el seu entorn, el qual ha quedat urbanitzat i a punt per posar-hi la llum.

**Mª Luz Vera i Mor
Josefina París i Mor**

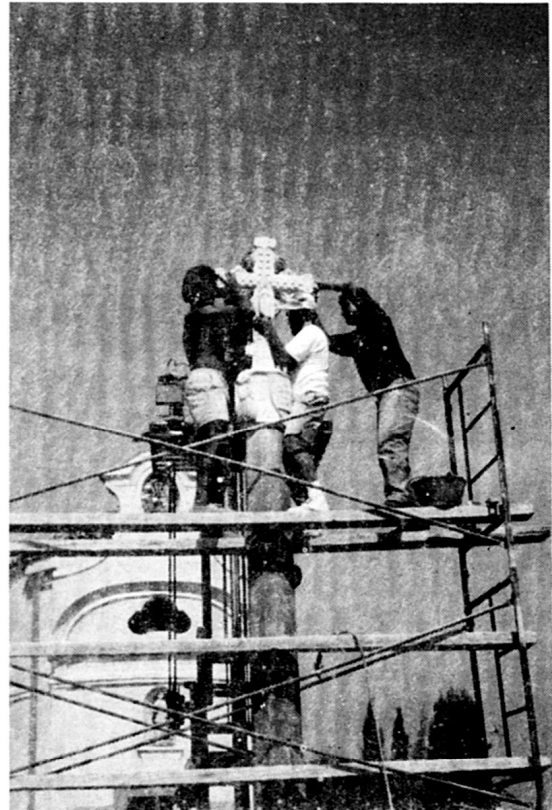
Sant Ramon, als anys vint.

Diputació Provincial de Barcelona.

Sant Ramon en l'actualitat:

Foto: J.R. Gallart

Col.locant la nova creu.

Des del respecte

però alhora des de la discrepància amb la majoria, voldria expressar la meua opinió sobre el resultat del no en el referèndum convocat per a tractar de la participació d'Artesa a la mancomunitat d'aigües de Segrià Sud i que suposa que d'entrada no tindrem l'aigua degudament potabilitzada durant molt de temps.

M'atrebeixo a dir que en aquest tema s'hi ha posat molta política, més aviat massa, no hem d'oblidar que la construcció dels dipòsits fou l'obra d'un ajuntament d'un determinat color i al qual cal dir-ho, la tolerància entre els diferents grups era major que no pas la d'avui. Això que ja va costar de pair a segons qui, ja fóra massa si a més s'hagués aconseguit una potabilitzadora, sense aportar-hi ni un duro i rebent a més una forta compensació econòmica. I com que alguna cosa s'havia de fer, a més d'anar escalfant l'ambient, algunes persones sempre vetlladores per a que el nostre poble segueixi pel bon camí varen escampar a les vigílies un escrit entre les cases al qual voldria referir-me.

D'entrada cal dir que amb aquest escrit, ja em guanyat alguna cosa, durant aquesta democràcia em sembla que, com a mínim un dels partits que actualment està a l'oposició, mai no s'havia atrevit a presentar un mínim programa d'actuacions a fer si estrava al govern municipal, potser perquè no li calia, no en tenia o tenia por que li copiessin.

Analitzant el que s'hi diu en aquesta mena de pamflet cal dir que està prou ben fet, si entenem això com saber comunicar el missatge bàsic que en aquest cas seria *anem a aturar als esmaperduts de l'ajuntament que volen vendre's als dipòsits*. I d'aquí surt per si sol el primer punt d'anàlisi, tan important és la propietat del dipòsits?. Tota aquesta gent que s'ha mobilitzant tant li preocupa de qui és la carretera que va a Lleida o la que va a Aspa o

compta més si hi ha un forat o està ben pintada. Crec que a la majoria dels artesencs no els treuria el són saber que la que va a Aspa és de la Diputació i la que va a Lleida i a Puigvert és de la Generalitat, realment hi ha diferència? Es va notar alguna cosa quan va passar del MOPU a la Generalitat?. O sigui i amb altres paraules quan utilitzem un servei públic el que compta és la seva qualitat i el seu cost, no pas qui en sigui titular.

Un altre dels temes que voldria aclarir és el de la minoria de vots d'Artesa (1) enfront als altres (5) municipis al moment de governar la mancomunitat. En aquest punt és un dels que es comença a veure una certa mala fe per part dels redactors anònims del pamflet, perquè no hem d'oblidar que són prou coneixedors del funcionament dels organismes públics, i saben ben bé que la majoria de les decisions les pren el president, i sincerament no crec que hi hagi cap veí d'Artesa prou babau com per a permetre que el nostre poble es quedés sense aigua en favor dels altres. Sempre he sentit queixes que aquí no hi havia prou aigua per a regar i sovint es deia que el primer que ha de repartir sempre té avantatge, però sembla que en aquest cas havia de passar a l'inrevès.

Sobre el tema dels costos del manteniment de les instal·lacions no crec que ni jo ni la majoria dels veïns tinguem prou informació, és més, fins i tot ni el mateix ajuntament pot saber els costos de tenir una potabilitzadora mancomunada o sols, però el sentit comú diu que generalment una empresa produeix més barat com més gran sigui i com exemple el tenim amb la panificadora que permet tenir el pa més barat.

Ara bé el que sí que no té cap sentit és l'afirmació que Artesa pot rebre subvencions i ajuts fins al 100 % del cost per a la construcció de

la potabilitzadora única per a Artesa, això que fins i tot teòricament és força improbable el temps demostrarà que no serà així. D'entrada cal dir que el finançament ha de venir de mans de la Generalitat i el projecte més rendible socialment i econòmicament per a aquesta era la mancomunitat, que solucionava el tema per a 4 o 5 mil habitants, i ara quedarem com un poble de poc més de 1.000 habitants, de forma que abans que nosaltres hi ha molts pobles que tindran preferència per aconseguir subvencions, per ésser més grans, doncs els diners públics són pocs i cal fer una bona administració, i aquesta passa perquè d'una mateixa pesseta se'n beneficiï el nombre màxim possible de persones. A més cal dir i amb tot certesa que mai la Generalitat no subvenciona una obra en el 100 %; no n'hi ha cap, per moltes peticions que es facin. La Generalitat i tots els poders públics en general entenen que el qui vulgui alguna cosa, quelcom li ha de costar, i als veïns d'Artesa si volem una potabilitzadora alguna part haurem de pagar, o sinó no la tindrem; tot i que voldria equivocar-me sé que el temps ens donarà la raó.

Gairebé per acabar voldria fer esment dels darrers paràgrafs de l'escrit que afirmen que Artesa no és insolidària. De fet no ho és, podem dir que hi ha com a màxim 479 insolidaris, cap més. Està clar que sempre és millor ésser solidaris amb Ruanda o amb Bòsnia que amb els de Puigvert o Albatarrach o amb els temporers àrabs o negres que venen a collir fruita. A la gent li agrada la solidaritat asèptica, de lluny no fos cas que aquest que rep la nostra solidaritat s'atrevisi a demanar-nos una mica més del que li volem donar, no podríem pair que gosses recordar-nos que anem en el mateix vaixell però que hi ha passatges de moltes categories.

Igualment crec que cal fer esment de la voluntat comarcalista dels signants de l'anònim pamflet, no fos cas que realment resultéssim insolidaris, suposa que ells veurien prou bé que la recollida de l'escombraries és fes mitjançant el

Consell Comarcal, llàstima que s'han oblidat d'esmentar que d'entrada la proposta d'aquest suposaria a més de la compra dels contenidors (la Generalitat no paga més del 30 % del seu cost, com dèiem) pagar aproximadament el doble del que costa actualment el servei.

Com a comentari final voldria fer palesa la meua preocupació pel canvi que ha suposat per a mi veure com s'ha desenvolupat l'enfrontament en aquest tema. Fins ara em sentia profundament orgullós de viure en un poble sense enfrontaments, al qual hi havia una maduresa política certament digne d'exemple; sincerament crec que tal com han anat els esdeveniments hem perdut quelcom més que una potabilitzadora. Solament cal esperar que l'enfrontament no vagi a més, però com a primer pas no estaria de més que algunes persones i emprant una dita que sentia a casa fa molts anys i que va bé al tema, *deixessin de rentar la cara als altres amb aigua bruta*.

Ramon Nonat

COSES DEL NOSTRE TERME

- El mussol banyut -

Tot i que, al municipi d'Artesa, tenim un terme pou extens (encara que n'hi ha de més petits, la majoria són més grans), és pràcticament desconegut de la majoria d'artesencs; desconegut en l'aspecte més essencial com el nom de les partides, la situació d'alguns topònims, la flora que hi creix o els animals que hi viuen etc. . . sembla que, com artesencs, hauriem de tenir la curiositat de conèixer-lo bé, de no ignorar res del que dins seu, s'hi pot trobar o veure. No és pas que jo siga un gran coneixedor, però sí que sento curiositat per a conèixer-ne els aspectes més amagats, i és per això que avui enceto un seguit d'articles per a parlar de les coses que he anat observant amb els anys que porto recorrent els seus camins.

Tothom sap que el nostre terme es divideix en dues parts gairebé iguals en superfície; una meitat és de secà i l'altra de reg. La part de reg, que és la més uniforme, està plantada avui dia (gairebé en la seva totalitat) per arbres fruiters, és la part del terme que hom coneix millor, ja que, per qüestions de feina sempre s'hi transita. La part de secà, en canvi, ha anat quedant abandonada pels pagesos artesencs degut, és clar, a la seva poca productivitat i, per aquesta mateixa causa, és la part del terme que hom desconeix més.

La part de reg i una petita llenca del secà (la Serra, el Barranc, el Rocafort i

Santasprit) pertany, fluvialment parlant, a la conca del riu Femosa, l'altra part, dóna les seves aigües de pluja a les valls de la Sala (Comassala) i de Madrona que desaigüen al riu Set.

Feta aquesta petita introducció de les principals característiques del terme d'Artesa, m'agradaria començar a parlar d'un ocell que viu i cria al nostre terme i que jo, fins enguany, el desconeixia, i si ara el conec i sé de la seva existència entre nosaltres, és gràcies a Josep Mª López (que és un observador d'aus) que molt amablement em va portar on hi havia un niu d'aquests moixons;

El mussol banyut (*Asio otus*) és un ocell de la família dels estrigiformes (rapinyaires nocturns) que, pels seus costums silenciosos, passa sovint desapercebut de la mirada de la gent. Té unes dimensions semblants a les de l'òbia (òliva), potser lleugerament més gros i un plomatge de color terrós, uniforme en tot el cos, però una mica més clar a la part de sota. Per a criar, no fa nius, aprofita els nius vells d'altres, principalment de les garses, encara que també cria en forats de les roques i, fins i tot a terra. És un dels moixons més primerencs a pondre ja que comença a fer-ho a principis de març. Encara que acostuma a pondre fins a sis ous, ja es posa a covar després del prime o segon, d'aquesta manera els pollets surten en dies de diferència; aquest

costum, que també usen altres rapinyaires, sembla que és una mesura per assegurar-se, en un temps que hi hagi poca cacera (ratolins i altres petits rosegadors), al menys un o dos d'aquests pollets sobreviurà, ja que els més petits moriran de desnodriment, però si és un any de molta abundància de rosegadors, els pares continuaran alimentant els més petits, quan els més grans ja hauran deixat el niu. Pel que sembla, els polls de mussol banyut, ja deixen el niu abans de saber volar; per les

nits segueixen els pares com poden i al de dia s'enfilen al brancatge dels arbres per amagar-se dels altres depredadors.

Avui he parlat del mussol banyut, un altre dia, si s'escau, parlaré d'altres coses del nostre terme, però m'agradaria que qualsevol de vosaltres, vulgués aprofitar aquest espai de *coses del terme* per a explicar-nos aspectes que desconeixem. Gràcies.

A. Costafreda

Polls de mussol banyut.

Foto: A. C.

AMB POQUES PARAULES

Pere Calders

Fer unes ratlles sobre un escriptor de la talla de Pere Calders després del seu traspàs no és gens fàcil. D'altres veus més autoritzades que no pas jo ja ho han fet amb més coneixement de causa. I per altra part la personalitat bonhomiosa i serena de l'autor fan que sigui de mal gust qualsevol article amb regust de necrològica.

No insistiré per tant en els més que provats mèrits literaris del que ha estat considerat un dels millors, si no el millor, contistes de la nostra literatura. Només cal llegir qualsevol dels seus contes per apreciar l'amenitat i l'agudesesa de la seva prosa.

Pere Calders era un autor conegut i reconegut pels crítics i lectors de tot el país, traduït a diverses llengües, interpretat, llegit; una primera figura de les lletres, i no obstant mai no deixà de ser un home senzill i afable, una persona que fugia dels afalacs i de la fama com si tot allò no anés amb ell. Aquesta actitud la feia extensiva a totes les facetes de la vida i en donà mostres davant de la mort, que ell sabia imminent des de feia uns anys, fou exemplar. Fins al darrer moment conservà una serenitat allunyada de tot patetisme: poques setmanes abans de morir aparegué en un programa de televisió; al diari **Avui** publicà el seu article setmanal la mateixa setmana de la seva

mort. En cap dels dos casos hom podia endevinar, ni per la més lleu insinuació que el final era tan proper. Calders continuava essent el de sempre; l'home humil, amé, amb un sentit de l'humor proper i entremaliat que no l'abandonà ni en els darrers moments.

Calders, com tots els homes vertaderament grans, sabia que allò realment essencial no són el nombre d'esgraons que es pot arribar a pujar pel damunt dels altres, sinó un continu i progressiu camí de recerca d'un mateix en la projecció de tot, o la projecció de tot en un mateix, que be a ésser igual. Mai no es bantava del més mínim dels seus mereiximents (i eren molts) perquè sabia que la justa mesura de les coses ens confirma que de res no n'hi ha per tant. I és així, només que a partir d'ara ens costarà molt de comprendre-ho sense tu, Pere Calders.

Felip Gallart i Fernàndez

BREU NOTA INFORMATIVA DE LA RECOLLIDA SELECTIVA

Segons ens han informat del **Consistori Municipal** estem a punt de rebre la màquina que ha de voltejar i preparar les deixalles domèstiques (restes de menjar . . .) d'Artesa per a convertir-los en adob biològic de molt bona qualitat ja que no hi haurà restes d'altres materials com plàstics etc. que puguin mermar-la. Aquest adob portarà possiblement un preu ben assequible i podrà usar-se per a consum agrari o bé plantes d'ornament. Sembla que funciona força bé, segons ens han informat els membres del consistori, que fa uns dies han pogut veure-la funcionar en un viatge fet a València. El Departament de Medi Ambient de la Generalitat ens facilitarà de moment 100.000 (cent mil) bosses de paper on haurem de dipositar les restes de menjar i tot allò putrible per a fer l'esmentat adob.

Un cop separat el plàstic, el paper i cartró, la ferralla, el vidre i la matèria biològica (deixalles de menjar . . .), només queda un 10 o 15% de matèria irrecuperable que és la que haurà d'anar a l'abocador; estarem ben a prop d'arribar al final de la gestió de separació de materials. El següent pas a fer serà, doncs, separar la matèria biològica i tot allò apte per a fer adob. Per a fer l'esmentat pas estarem assessorats tant pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat com per

l'empresa d'energies alternatives *Ecotènia* que és la que ens ha redactat els projectes de recollida selectiva. Per tant ben segur que caldrà fer reunions informatives possiblement per carrers amb la finalitat que tothom estigui suficientment assabentat de com participar en aquest darrer pas de la separació de materials.

Cal dir per acabar que fins aquest moment la gran majoria de vilatans d'Artesa han col·laborat activament i positiva en aquesta activitat municipal tan digna. Per exemple la darrera recollida de vidre ens dóna una quantitat de 4.000 (quatre mil) quilos, és significativa aquesta quantitat si tenim en compte que quan s'actuava amb els escolars de 8^a de bàsica - i que tant van contribuir que aquest projecte es fes realitat-se'n recollia de 1.000 a 1.500 cada més, però en aquell moment no hi havia els contenidors. La gent ha acceptat aquesta nova modalitat de recollida perquè és fruit de la reflexió i del seny i ben segur que ens seria ben difícil tirar endarrera conscients que amb cada un d'aquests actes ens endinsem cap a un futur (la nostra posició no hi ha dubtes que és avanguardista) que desitgem que sigui respectuós amb els ecosistemes naturals: del seu estan depèn l'autèntica qualitat de vida.

Alternativa ecologista d'Artesa de Lleida

LA PUTA

De fet no sol ésser habitual que alguna persona del sexe femeni faci auto-estop, però sobre les tres de la tarda no se'm va acudir pensar que la rossa que anava a recollir fos d'aquesta mena de professionals de l'ofici més vell de mon. Quan va pujar al cotxe ja vaig fixar-me que el ros era sospitosament tenyit i de seguit va posar-se a parlar, es notava que hi tenia pràctica.

Tot i que el trajecte fou breu, no més de 8 minuts, va tenir prou temps com per a dir on treballava, i que venia de veure unes amigues que tenia a la Bordeta, companyes de professió. El seu mon és un mon marginal, i a bén segur, com a tots els marginals la solidaritat és abundosa i els seus habitants necessiten més que els de fora mantenir contacte i sentir-se recolzats, davant una majoria que no els comprèn ni vol fer-ho. Va dir-me que era de València i que tenia uns 28 anys, em va semblar que n'aparentava més, i tot i que intemptava mantenir un to simpàtic, la seva mirada lluia un rerafons de tristot, o al menys així els meus prejudicis m'ho feien veure.

Particularment sempre he cregut que la seva tasca respon a una necessitat social, com ho demostra el fet que mai en el decurs del temps s'ha pogut obviar i l'experiència diu que el que no es pot eliminar per la força i per la raó és necessari per a la marxa i l'equilibri de la societat, i sovint amb aquests mons

marginals se solucionen problemes que poden ser més greus d'assumir per a la resta, de la societat "normal".

Durant el trajecte va intentar convidar-me a que anés al seu lloc de treball, jo vaig dir-li que no hi havia anat mai, i va insistir que era un lloc com un altre en el qual poder parlar i tenir companyia. A la fi del del trajecte i com sigui que jo continuava afirmant que no tenia per costum anar a aquest llocs, ella va voler explicar, com si fos com una mena d'excusa, que no se sentia lligada amb cap altra persona, per la qual cosa no feia mal a ningú disposant del cos per a treure uns diners. Vaig dir-li que evidentment no li calia que es disculpés, que a partir d'una certa edat ja som tots prou grandets com a prendre les nostres decisions, i a més, ben mirat, no veig per què tenir aquesta mena de recança, al cap i a la fi som molts que per unes pessetes ens hem venut, ja no el nostre cos, si no sovint les nostre idees i hem deixat de banda els nostres principis, i aquests i en general el mon de l'esperit té més valor que no pas les coses purament materials o al menys així ens ho van explicar, quan érem petits.

Felip II

FOLKLORE ARTESENC

Històries i contes (2)

Comencem avui la publicació de tot un seguit d'histories curtes, humorístiques, d'un mateix tema. Els nostres avis s'hi divertien molt amb aquestes històries, tant explicant-les com escoltant-les. Avui, el tema triat és la gana.

TARDI PIULASTI

Una vegada va arribar al poble un seminarista amb una gana que l'aturdia, no tenia res per menjar i era prou vergonyós per no demanar un rosegó de pa. Buscant, buscant va veure en un racó de l'entrada d'una casa, un cabàs ple de palla amb uns quants ous dins (hi covava una lloca que, en aquell moment no hi era), sense pensar-s'ho dues vegades n'agafà un, el trencà i se l'empassà tan depressa que no s'adonà que l'ou era pollat; no se n'adonà fins que, ja tenint-lo coll avall, va sentir que el pollet piulava, llavors ell, com demanant-li disculpes, i acabant-se'l d'empassar, li va dir: *tardi piulasti*.

ESCALDORUM

Una vegada, tres companys afamats, van arribar a una fonda disposats a fer un bon sopar, però la mestressa els va dir que si bé tenia pa, de tall només tenia dues sardines. Com que tenien tanta gana van dir-li: *bé, ja mos les partirem*. Un cop les sardines estaven a mig fregir, l'hostalera els va dir: *mireu, aquí teniu el pa, les sardines gairebé ja estan cuites, però com que*

jo he de sortir un moment, ja us les servireu valtros mateixos. Un cop l'hostalera va ser fora, com que la gana els feia córrer, es van llescar el pa disposats a fer-se un bon badall. El primer dels tres va anar cap a la paella i sense pensar-s'ho gaire, agafà una sardina i se la posà dins del seu pa, tot dient: *Sardina!*, el segon va fer el mateix, va agafar la sardina que restava tot dient: *sardinorum!*. Quan el tercer va arribar a la paella i en no veure cap tros de sardina es va indignar d'allò més i, enrabiat com estava, va agafar la paella pel mànec i ruixà els seus companys amb l'oli bullent, tot dient: *escaldorum*.

ELS SOMNIS

Una vegada, van arribar a una fonda a sopar, tres amics amb més gana que els gossos de carrau. L'hostaler, però els va dir que només tenia una arengada. Els amics, adonant-se que una arengada pels tres no els tocava a la dent van decidir sortejar-la entre els tres, perquè, així, el que guanyés se la podria menjar sencera. Després de romiar i més romiar de la manera que podrien jugar-se-la, van decidir anar-se'n a dormir i deixar l'arengada per l'endemà. Van acordar, però, que se la menjaria el qui expliqués haver somniat un viatge més llarg, posant a l'hostaler com a testimoni. Ho van fer així. A l'endemà de bon matí es van reunir tots tres i l'hostaler, a la cuina, per explicar-se els somnis. El primer va contar que havia somniat que anava per un camí quan, de

sobte, va veure un forat en un racó del marge i s'hi va embotir. Aquest forat el portà a l'altre cantó de món on hi va conèixer molta gent que no havia vist mai. El segon, en explicar el seu somni, va dir que, anant per un camí havia trobat el dimoni i el portà fins a l'infern. El tercer company, però, es va quedar callat, sense explicar el seu somni, els altres, que estaven impacients per saber què és el que havia somniat i així saber per fí qui seria el qui s'hauria de menjar l'arengada, li van preguntar una i una altra vegada: *i tu què, què has somniat?*. A l'últim, el darrer company, els va dir: *mireu, quan jo m'he adonat que valtros marxàveu tan lluny, m'he dit: aquestos, quan tornaran, l'arengada ja s'haurà fet malbé, així que, per aprofitar-la, tot i esperant que tornéssiu, m'he alçat i me l'he cruspida.*

TOTS TRES VOLIEN PAGAR

Eren tres companys de fatigues que anaven sempre més pelats que les rates. Un dia que la gana els mortificava, se'ls va ocórrer anar a sopar a una fonda. A la fonda que eren, vinga a fer gresca i a menjar com a lladres tot aparentant tenir molts diners. Un cop van haver ben sopat, van cridar l'amo de la fonda per a pagar-li el sopar, quan aquest els va dir el que valia, un dels amics es posà la mà a la butxaca fent acció de treure's la cartera, però un altre company, tot aturant-lo, li va dir: *no, no pagos, que avui he de pagar jo*, entre aquestes surt el tercer company i els diu: *"ni l'un ni l'altre que, valtros ja vau pagar ahir; avui, doncs, he de pagar jo", "que no i que no, que he de pagar jo, que no, que tu vas pagar ahir . . ."* i va començar una disputa acalorada entre els tres amics per tenir l'honor de pagar aquell

sopar. Com que no es posaven d'acord, van dir a l'hostaler si els volia ajudar: *mireu -van dir a l'hostaler- amb un capçal us taparem los ulls i, vostè, al primer que agafo de tots tres, aquest sirà el que haurà de pagar.* L'amo de la fonda, veint-los tan amoïnats, hi va estar d'acord. Van tapar els ulls de l'hostaler i, els tres companys van fugir tot seguit escales avall. Entre aquestes va entrar al menjador la dona de l'amo que, en passar per davant seu, aquest la va agafar tot dient-li; *tu pagues!*. L'hostalera, enfurismada, traient-li el capçal dels ulls d'un cop de mà, li va dir: *jo pago?, tu has pagat! que els altres ja són fora!*

L'HOME QUE TENIA MOLTA GANA

Una vegada, un home que anava pel món sense diners, feia dies que no tastava res, la panxa ja li tocava a l'esquena. Omplint-se de valor, es va dir: *res, avui m'he d'atipar sigo com sigo*, i tal dit, tal fet. Va entrar a la primera fonda que va trobar i va demanar un bon dinar. Un cop que de tant tip no es podia bellugar, va cridar a l'hostaler i li va dir: *escolteu, mestre, a la gent que no paga, que els feu?*. L'hostaler, sorprès per la pregunta, li va respondre: *als que no paguen, los agafo pel clatell i a bufetades i cops de puny els empenyo escales avall.* L'home afamat, però que ara ja estava ben tip, li va tornar a dir: *ah sí? així ho feu?, doncs amb mi ja podeu començar, que no us pagaré pas!*

I per avui ja n'hi ha prou, seguirem parlant d'histories i contes en els propers mesos.

A. C..

